

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

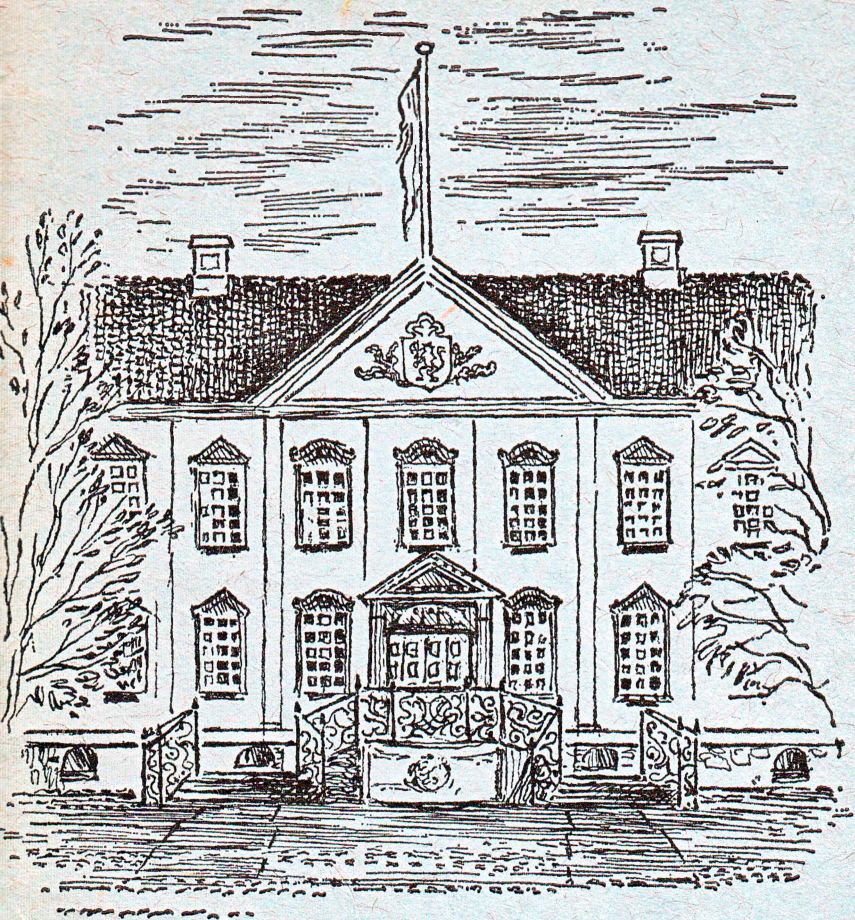
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

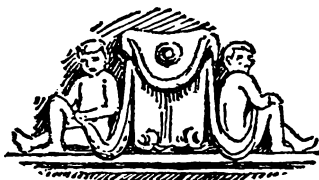

STIFTSGÅRDEN

TRONDHEIMS KONGEBOLIG

STIFTSGÅRDEN

TRONDHEIMS KONGEBOLIG

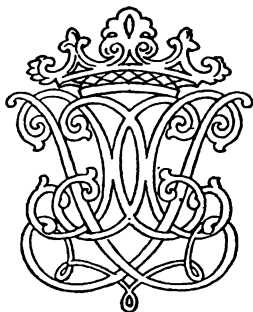

Sats, trykk og bind

Aktietrykkeriet i Trondhjem

Klisjeer fra Reidar Hov A/S Klisjeanstalt

Illustrasjoner ved litograf Johan Gundersen

STIFTSGÅRDEN

Bokstavene C. C. S. i forgylt speilmonogram, som sentralt ornament ved smijernsgelenderet på den prektige inngangstrappen til Stiftsgården, skal tydes Cecilie Christine Schøller. Selv undertegnet hun gjerne «de Schøller» eller «von Schøller» da hun stod på maktens tinde med tittel av geheimerådinne og som innehaver av enkedronningen Sophia Magdalenas private orden «L'union parfaite» — den fullkomne forening. Hun var da av rang den høyeststående dame i Trondheim i en tid da rang virkelig ga makt og innflytelse.

Selv om vi nu ikke kjenner så meget til hennes personalia, så vil hun stadig minnes gjennom den bedrift hun øvet: Byggingen av Norges største trepalé, Stiftsgården, som med rette står i første rekke blant den gamle bys severdigheter.

Ettertiden har ikke vært snau i sin karakteristikk av geheimerådinnen som en forfengelig

makt- og praktskyk dame, det falt jo ellers lett å kunne hovere i en tid hvor standsforskjellen mellom mennesker var markert inntil karikatur i livets hverdag, i kirke, i skole og hjem. Selv når en rangsperson ikke lenger tilhørte de levendes tall ble forskjellen grundig understreket.

Da Cecilie Christine Schøller bygget sitt palé i Trondheim, var det ikke så mange år igjen til den omveltning som skaptet ved den franske revolusjon der gjorde ende på l'ancien regime, hvis mange ekstreme utslag nådde våre breddegrader. Denne tid skapte et levesett som Cecilie Christine Schøller var en fremtredende representant for.

Merkelig nok finnes det bare et eneste portrett av geheimerådinnen. Man skulle ha ventet at hun hadde latt seg male av en av tidens mange utmerkede portrettmalere — som heller ikke manglet i Trondheim på den tid. Det bevarte portrett er en blyanttegning, sannsynligvis tegnet som grunnlag for et større oljemaleri.

Portrettet er tegnet i profil og viser et ansikt som er preget av myndighet og en bestemt karakter, men også av en god porsjon selvopptatt-het. Særlig smukk var fru Cecilie Christine ikke, men til gjengjeld viser tegningen en ytre apparisjon som 1700-årenes portrettmalere la sterk vekt på og maktet å gjengi på en så fortreffelig måte. Håret er kruset og satt høyt opp og høyden for-

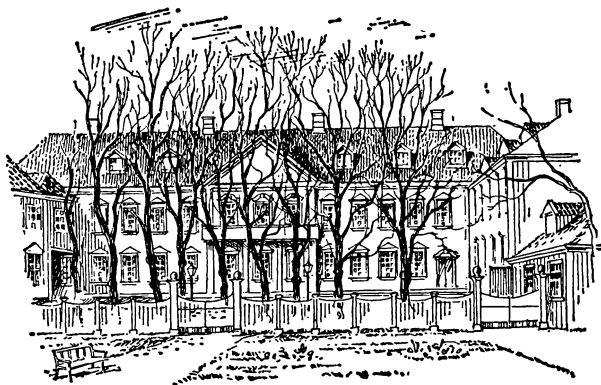

sterkes noe ved et pyntestykke med en rekke nedhengende bånd. I øret er festet en rosett, antagelig som innfatning for en edelsten. Kjolen er pyntet med kapper og bånd, og ved hjertet er dronningens orden «L'union parfaite» festet med en sløyfe. Selv om tidens mote krevet nesten overdådig utstyr i klededrakt og hårpynt, kan en ikke fri seg for inntrykket av å ha for seg en både selvbevisst og forfengelig dame og det er neppe bare for å oppnå en rik ornamental virkning at speilmonogrammet på trappens smijernsrekkverk har en festlig og rikt formet krone over de sirlig formete initialer. Hennes fars slekt hadde aner innen adelen og tanken på igjen å kunne knytte forbindelse med denne høye stand må ha ligget fristende nær.

Cecilie Christine var født på Teie gård ved Tønsberg, som hennes far — Johan Frederik Frølich — da var eier av. Han var offiser og steg i gradene. I 1740 ble han kommanderende general nordenfjells og en tid senere generalløyt-nant. Han bar Storkors av Danebrog med den glade og smukke devise: Gott und der König macht alles frølich. Moren, Hylleborg v Wettberg, var dansk og eier av et gods på Fyn.

Generalen bodde vel i den såkalte generalsgård som lå på en del av Stiftsgårdens grunn og da var eiet av Jonas Angell, men etter hans død overtatt av enken, generalinne Frølich. I denne gård bodde kong Kristian VI med sin gemalinne og svigermor under sitt Trondheimsbesøk i 1733. Da generalinnen døde i 1771 arvet Cecilie Christine eiendommen. I dåpen hadde hun fått et såre borgerlig navn: Sidsel Kristine som hun stiliserte til det betydelig fornemmere navn ettertiden kjenner henne under. I 1742 var hun blitt gift med Stie Tønsberg Schøller som var Stiftamtmann. Kammerherre og Conferensråd, medlem av Videnskabselskabet og meget rik. Han var først gift med Elisabeth Angell, en søster av den kjente Trondheimsmesén, og ved hennes død satt han med en betydelig formue som ble Cecilie Christines ved hennes manns død i 1769.

Først ved morens død to år senere synes det som planene for Stiftsgården er lagt. Det er i

årene 1770—73 at bypaléet som Møllmann reiste ved torvet ble til og likeså den store bygning hoffagent Sommer reiste litt senere — i årene 1774—1777 — nu Svaneapoteket. Hornemannsgården på torvets sydøstre hjørne var bygget noe tidligere. Såvel Møllmanngården som Sommers store gård synes inspirert av byggherrenes fruer. Historien om at Stiftsgården reistes i konkurrans med disse damer inneholder nok noe sannhet, men det var vel ikke bare trangen til å hevde rang og makt som var bestemmende.

Allerede hundre år tidligere hadde vi rik byggevirkosomhet når det gjaldt herskaps hus. Ove Bjelkes Austråt og Rosendal i Sunnhordland er gode eksempler, men Gyldenløves residens i Larvik har særlig interesse fordi denne store bygning ble oppført av tømmer. I Sverige var det ennu

større byggevirksomhet på denne tid, som følge av de gode økonomiske kår og en bygning som grev de la Gardie reiste i Stockholm fikk i folke-munne betegnelsen «Makaløs». Hos oss kom det et større oppsving i byggevirksomheten fra midten av 1700-årene og ikke minst bebyggelsen i Trondheim gjorde seg da sterkt gjeldende.

De egenskaper som er tillagt fru Schøller trenger supplering. Til å løse en oppgave som bygging av Stiftsgården trenges administrative evner, og det ser ut som fru Cecilie Christine har vært i besittelse av slike evner og det i utpreget grad. De angivelige byggeår er 1774—78, men arbeidet og planleggingen må gå lenger tilbake i tiden. Skal man kunne drive tømringen av et så mektig hus, kreves det utsøkte materialer og de må være tørre. Tømmeret måtte kjøres frem — ofte lange veier og det var et enormt kvantum som trengtes. Planene måtte være klare, men vi vet ikke hvilken arkitekt som ble benyttet. Ønsket har vel vært å få tilkjøpt så meget tomt at bygningen kunne strekke seg opp til torvet, men dette har nok ikke lyktes. Det gikk en veit inn fra Munkegaten i krok gjennom kvartalet og husene til denne veiten som kaltes «Generalsveiten» ble etter hvert kjøpt opp av fru Schøller. Hun la kjøpesummen på bordet uten knussel, så salgene gikk lett fra hånden. Et greit formet dokument som fru Schøller la frem overbeviste myndighetene om at Ge-

neralsveiten var uten vesentlig betydning. Den ble sløyfet. Likeså fikk hun gjennomført en reguleringsforandring som ga hennes tomter utkjørsel til torvet langs hoffagent Sommers eiendom — det er den nuværende «Sommerveiten». Partiet inne i kvartalet ved den gamle veiten bærer det besynderlige navn «Helvete». Navnet har vært søkt knyttet til en skjenkestue i veiten, men betegnelsen forekommer alt på 1500-tallet da «Sjur i Helvete» ble beskyldt for å ha tatt sten fra domkirken.

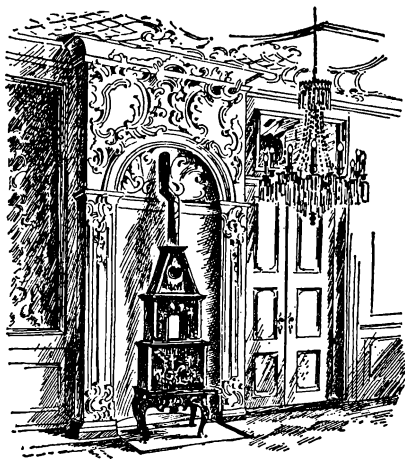
På begge hjørner av den veldige grunnmuren mot Munkegaten står innhugget i klebersteinspilasteren: «ER NEDSAT A^O 1774». Dette peker mot at det har vært en grunnstensnedleggelse, og det er fristende å tenke seg en undersøkelse som mulig kunne føre til funn av dokumenter, kanskje også tegninger. Det er meget sannsynlig at generalgårdens gamle kjeller er be-

nyttet, men allikevel er det et veldig grunnarbeid som måtte utføres før en kunne begynne tømringen. En må da gå ut fra at bygningens mål var så nøye fastsatt at takverket kunne sammenhugges i 1774 slik det er nevnt. Det er ellers vanskelig å forstå at man har rukket å få hele det svære tømmerarbeidet ferdig i løpet av et knapt år.

I en dagboksoppteegnelse fra tiden heter det at det ble brukt norske arbeidere, og det var nødvendig, iallfall til laftehuggingen. Det ble hentet tømreere fra Norge da dronning Sophia Magdalena bygget seg et norsk hus ved sitt slott på Hirschholm etter Norgesreisen i 1733. Det må ha vært et yrende liv på arbeidsplassen under byggingen av det veldig laftehus. Det trengtes god plass og mange arbeidere, så tomten må ha lignet på en leir før slaget. Uten farer har reisingen sikkert ikke vært, og trøndernes saftige humor må den gang som nu ha livet opp den store arbeidsstyrken. Under senere års reparasjoner falt en snekker gjennom himlingen i et av de fire meter høye rom og ble liggende bevisstløs på gulvet. Han ble ført til sykehuset. En måned senere ga en av hans arbeidsfeller beskjed om hans tilbakevenden med følgende ord:

No e'n kommi igjæn, hain som datt ne' å slo ihjæl sæ.

Samtiden så ikke med udelt beundring og glede

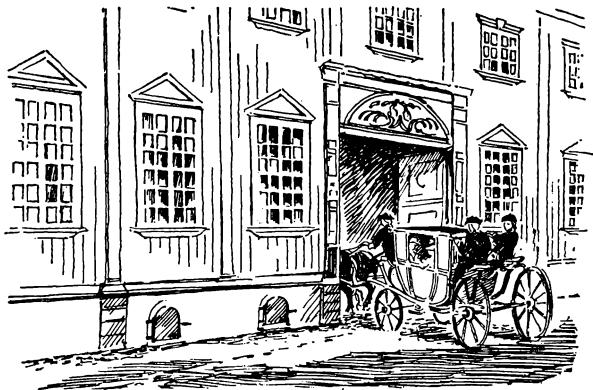
på det man kalte byggeraseriet. En høyt aktet borger av staden gir i et brev uttrykk for sine bekymringer:

«Blandt de forskjellige Aarsager til Skovenes Ødelæggelse her i Stiftet bør med Billighed henføres den Overdaadighed, som har befængt Menneskene her i Byen, at opføre Slotte af Træ, i Steden for jevne Borgerhuse. Vi have adskillige Gaarde, opførte i den senere Tid, hvoraf enhver har maattet medtage en hel Skov, og deriblandt er Stiftamtmandine Møllmanns og især Geheimeraadinde Schøllers Gaarde uhyre Træmasser.»

Den begavede og allsidige Johan Daniel Berlin nevnes også i forbindelse med Stiftsgårdens bygging, og han er endog av ettertiden utpekt som

bygningens arkitekt. Han synes imidlertid snarere å ha vært en slags tilsynsmann ved arbeidet, noe som mere kan passe ved denne anledning. Riktignok hadde han få år senere et stort og krevende oppdrag ved utarbeidelse av tegninger til Katedralskolens bygning og viser både fantasi og betydelig ferdighet i tegningens utførelse. De sto imidlertid ikke for den danske professor Harsdorffs kritikk når det gjaldt arkitekturen. Stiftsgårdens store arkitektoniske verdi ligger i et fornemt og sikkert arkitektonisk formsprog og vel avveide proporsjoner som fører tanken hen på en særdeles kyndig arkitekt. Skal man legge vekt på tradisjonens bilde av fru Schøllers forfengelighet, er det vanskelig å tro at hun til dette krevende og kostbare byggearbeide har holdt seg til en autodidakt som Berlin.

Stiftsgården er bygget med hoveddelen langs Munkegaten i en lengde av nesten 58 m og med 13 m bredde. Fløyene strekker seg vel 30 m innover. De er nesten 10 m brede. Vegghøyden i hoveddelen er 10,5 m og i fløyene 9 m. Det viser seg at tross de store værelshøyder i hovedbygningens begge etasjer og fløyenes underetasje blir det et halvannen meters rom mellom første etasjes himling til annen etasjes gulv. Bygningen har to bjelkelag mellom første og annen etasje. Denne uvanlige konstruksjon har en tre-sidig fordel. For det første oppnår man den proporsjonsmessig

gunstige virkning som gir hovedbygningen dens høye og fornemme reisning. Den annen fordel er ikke den minst viktige idet det dobbelte bjelkelag gir en avspenning av tømmerkonstruksjonen som har gjort det mulig å holde den mektige tømmervegg i ro, uten noen forskyvning eller utbøyning, tross de høye vindusåpninger. For det tredje har det vært mulig å kunne utføre tidens yndede stukkaturarbeider under loftet i de store saler. Selv om man danset så gulvet gynget i annen etasje, hadde det ingen virkning på et underliggende stukkatak. Romutformingen kunne oppnå vekslende takhøyder — også det var yndet i tiden.

Detaljutformingen ved fasadene er sterkt preget av trøndersk håndverk — kraftig, tildels

grovt, men med en imponerende eleganse. De svære gerikter omkring vinduene veksler i grupper på to vinduer med små gavltriangler og mykt buete felter. Ved de siste er det satt inn en kraftig rokokkoskjæring som liver opp. Ellers er det pilasterinndelingen som gir den lange flate liv. To og to vindusgrupper markeres ved en bred, fint utformet pilaster med en enkel og smalere avstiver mellom vinduene. Også dette pilaster-system bidrar til veggens avstiving. Over midtpartiets tre vinduer er det bygget opp et stramt gavltrangel, en frontispis som nu prydes av Riksvåpnet. Feltet har vel i fru Schøllers tid vært tiltenkt en lignende pryddelse som trappegelendet mot Munkegaten har — speilmonogram med krone over.

Hovedinngangen mot Munkegaten er en høy, tofløyet dør med skårne sidefelter og med pilasterstilling og gavltrangel som peker mot den kommende stilendring. Trappen foran denne inngang er vel uten sammenligning vårt lands eleganteste fritrappanlegg. Murer og vanger er kledt med sirlig hugget kleberstein, med et løvehode som midtmotiv og sirlig ornamentikk må forutsette at det har foreligget tegninger. Midtfeltet er buet, og på vangen til høyre er hugget inn en signatur, Jo. F., som kanskje er steinhuggerens. Trinnene er lave og brede, belagt med heller og de mange trappeløp — det er seks løp

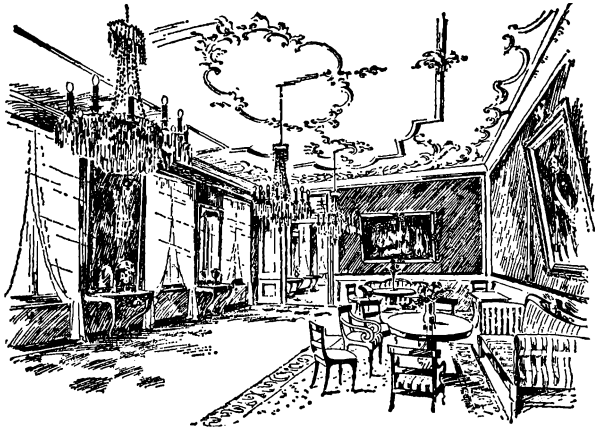

i alt, hvert løp med fire trinn — alt i en elegant og smidig form som gjør denne entré til Stiftsgården innbydende og høytidelig. Det usedvanlig rike og festpregede smijernsgelender er i seg selv en severdighet. Mellom de faste støtter som kronas av livlig formete metallspir er feltene fylt med levende, fritt løpende ranker og bladformer som i midtfeltet samler seg i det kronede navnesiffer, mens årstallet 1778 er plassert i de tilstøtende felter. Det praktfulle smijernsarbeide er nok utført av en lokal smed. Det kjennes lignende arbeider, om enn i mindre målestokk i byen.

Også innkjørselsporten i sydveggen er et fint arbeide, bred pilasterstilling og tannsnittprydet overligger, mens porten i denne innramningen er

prydet med et segmentformet felt over selve portfløyene med utskårne, krysslagte palmegrener. Ellers er det lagt vekt på den skårne utsmykning som antas utført av Lars Jonassen Agerberg, som det påstås har portrettert sin tids skrekk, storforbryteren «Stor-Blåken». I tilfelle må han ha hatt forbausende likhet med en løve. Tradisjonen har ellers tillagt en svenske, Jungbergen, treskjærerarbeidet som og viser godt kjennskap til rokokkoformene i de kraftige ornamentene i enkelte vindusoverdekninger. Det fine relieff i segmentet over inngangen mot Munkegaten som har vært gjentatt i en tilsvarende dør mot gårdsplassen fra midtrommet, tyder på at det må ha foreligget en omhyggelig fortegning. Relieffet er dyktig utført og peker, som en del av arkitekturen, mot den gryende klassisisme.

Taket har en dominerende virkning på den arkitektoniske helhet. Formen er yndet i 1700-årene. Med flater skrånende inn fra alle sider benevnes det valmtak. Ved å gjøre fløyene lavere enn hovedhuset markerer dette seg ytterligere som bygningens viktigste del. Tekningen med sort glassert stein forsterker paléets fornemme preg. Men fasadens karakter har tapt ved at de fornøyelige og sirlige små arker på taket — kobbhus kalles de på trøndersk — er blitt fjernet. De står ennu mot gårdssiden med sirlig svunget gesims over vinduene og spisse gavler.

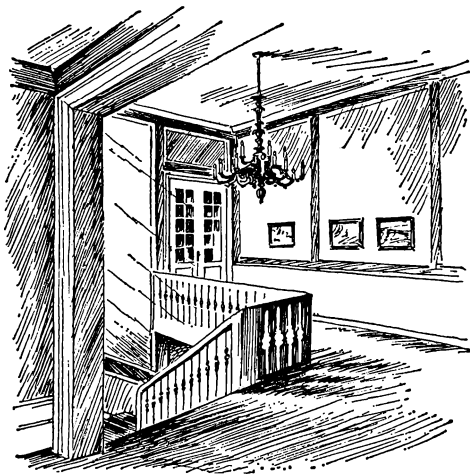
Også vinduene har tapt ved utskiftning til enramms, selv om ruteinndelingen også nu har et verdig preg. De gamle vinduer, som ennå er bevart i sydfløyen inn mot gården, hadde krysspost med fire rammer og seks småruter i hver ramme slik det ennå er bevart ved Harsdorffs katedral-skolebygning og ved danske slott og herregårder. Først når Stiftsgården får tilbake takarkene og sin opprinnelige vindustype, vil dens edle arkitektur komme til sin rett.

Tanken føres umiddelbart til dansk arkitekturfølelse selv om trematerialet har influert på utforming og detaljer. Et særegent trekk ved takløsningen over fløybygningen kan også peke mot Danmark. Over portfeltet i sydfløyen og det til-

svarende romfelt i nordfløyen er taket løst ut som et selvstendig valmtak, en løsning som ikke er kjent ellers i Norge og som også høver lite med trekonstruksjonen. Dette mellomledd løser fløyene ut som mere selvstendige bygninger med eget valmtak og muliggjør bruk av en annen akseavstand for pilastrene i fløyene.

Endelig må nevnes at de helt symmetrisk plasserte piper både på hovedtaket og fløyene er murt med et ganske rikt mønster i flaten. Det er et motiv som svært ofte er anvendt i dansk arkitektur i 1700-årene, men lite brukt i Norge — i et hvert fall ikke med så detaljert utforming. Arkitekten Thuras tidlige arbeide, paléet i Roskilde, har meget av det linjespill vi finner i Stiftsgårdens front, men med 15 vindusakser mot Stiftsgårdens 19. Midtfeltet er dog skutt litt frem ved Roskildepaléet og avsluttet med gavltrangel. Taket har 6 kobbhus, og pipene er murt med mønster i flaten. Selv om den svære trebygningens ytre imponerer ved sine dimensjoner og sin fornemhet, blir det allikevel interiørene som virker mest overveldende, selv i sin nuværende litt medtatte skikkelse.

Den dominerende og markante hovedinngang med den lave steintrapp mot Munkegaten fører inn i et stort midtrom på 9×12 meter med brystpanel og store grønne veggfelter rammet inn av gull-lister. En senere utvidelse mot gårdssiden

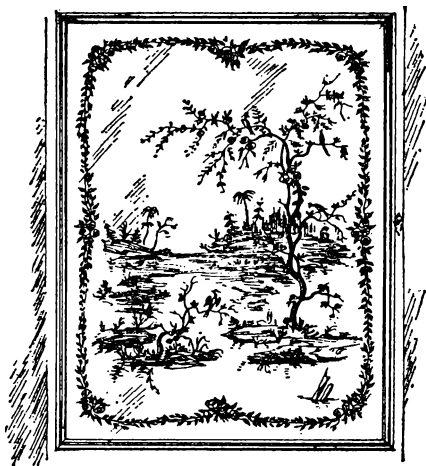

har svekket rommets karakter. Opprinnelig har også veggene mot gårdssiden hatt dører tilsvarende inngangen fra Munkegaten. Utbygget svekker også gårdssidens arkitektur. Den staselige døren er krympet sammen til en enkeldør med de skårne detaljene satt sammen til en omramning. Midtrommet må ha vært utsett til mottagelsessal, og de tilstøtende værelser mot gården kunne da nyttes som garderober. Toaletter fantes ikke innen hovedbygningen, og vandringen ut til sydflyøyen, hvor det vel har vært innredet store rom for mange besøkende, slik vi ennå finner det på storgårdene i Trøndelag, var lang. Man måtte greie seg med de s.k. nattstoler, og ennå står et utrolig

antall slike møbler på Stiftsgårdens loft. Vår egen tid har søkt å bøte på manglene.

Inngangen fra Munkegaten kan bare ha vært beregnet på sommerhalvåret og godvær, for den store port i sydfløyen var benyttet til å ta imot de kjørende gjester som selv i trøndersk uvær kunne tre tørrskodd inn i bygningen fra porten, opp en bred indre trapp som formidlet høydeforskjellen mellom terreng og første etasje. Man kom da inn i et trapperom 6 × 6 meter med en staselig og rommelig trapp til annen etasje. Den annen trapp i hovedbygningen ligger mot nordfløyen, og ser ikke ut til å ha hatt noen ytre forbindelse. Bygningen er uten korridorsystem. De store saler ligger mot Munkegaten med mindre og mere oppdelte værelser mot gården, alle utsatt for stadig gjennomgang. Representasjonsrommene mot gaten har de svære dobbeltdører plassert ut mot ytterveggen så rommene får store og rolige veggflater og plass for møblering. Dørene ligger i en akse, og blikket gjennom den svære bygningen er av imponerende virkning.

Fra trapperommet ved porten kommer man inn i et vakkert hjørneværelse og derfra inn i Kursalen, som er et av Stiftsgårdens staseligste rom. Den har fire fag vinduer som gjør salen lys og vennlig. En praktfull ovnsnisje med rike stukkornamenter er komponert sammen med takets sprudlende stukkornamentikk. Veggene har felt-

panel på hele flaten mot Munkegaten, knyttet sammen med døren og dens omramning, mens de indre vegger har en sirlig inndeling i store felter som nu er trukket med tapet. Gulvene har overalt vært trehvite, men er nu delvis malt. Over alle dører er malte felter — «supraporter» med vekslende motiver. Dette skjema følges ved alle rommene langs gaten, og det noe ensformige i innredningsmåten, kan tyde på at man har motatt et veggskjema i tegning, og fulgt dette videre, uten variasjon. Det heter at enkelte rom har stått uten innredning, og ettertiden har regnet med at fru Schøller ikke bodde i huset. Det er imidlertid såvidt mange av rommene — og særlig da representasjonsrommene som har vært ferdige og

det med så staselig utstyr at bygningen må ha vært brukt også i geheimerådinnens Trondheimstid.

Planen er tenkt symmetrisk omkring midtaksen. I første etasje gjentas rommene i bygningens nordre side bortsett fra trapperommet som er trukket inn fra gaten, og trappens løp er noe endret. Det store rom som tilsvarer Kursalen er spisesal, hva den også må ha vært fra første stund. Hjørneværelset mot nordvest har det samme utstyr som de øvrige rom. De store brannmurer er utsmykket med stukkornamenter, men en må undre seg over at pipene ikke føres ned til grunnen, men bare understøttes av brannmurene i begge etasjer. De gamle ovnene er nesten overalt skiftet ut. Det er synd, for vi kunne her ha sett et gjennomført eksempel på oppvarmingen av en slik mektig tregård. De svære salene, Kursalen og spisesalen har bare en ovn og i midtrommet, motgalsessalen, er det intet ildsted.

I annen etasje er det bare salen over Kursalen og det veldige midtrom som gjentas i planen. Over spisesalen er det to rom, og en må anta at herskapets soverom har vært i denne avdeling, hvor der overalt er anledning til oppvarming. Utstyret er som i første etasje, men under et istandsettelsesarbeide i senere år er det funnet veggmalier i det nordvestre hjørneværelse, så også annen etasje må ha vært satt i full stand til be-

boelse. Midtrommet i annen etasje er modernisert og har fått kaminer.

Fløybygningene er noe endret. I sydfløyen var det stall og vognremise i første etasje og helt mot øst klosettrom. Ovenpå var det tjenernes rom med forbindelsesgang til hovedtrappen. Nordfløyen inneholdt kjøkkenavdeling med nødvendige birom. Ovenpå var det antagelig gjesteværelser og tjenerrom. Fløyen ble sterkt medtatt under krigen, men er satt i stand for sammen med den nordre del av hovedbygningens annen etasje å utstyres som de kongeliges privatværelser. Kong Håkon VII fikk her etter eget ønske sin «kahytt» på 3×5 meter.

Langs bygningens sydside er det en bro-lagt innkjørsel frem til porten. En vaktgang er senere blitt bygget som avslutning ved denne innkjørselen — formodentlig til Carl Johans kroning.

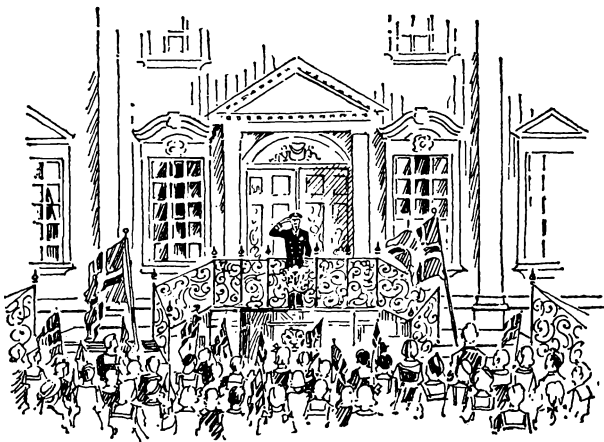
Broleggingen fortsetter gjennom Stiftsgårdens port og over den store gårdsplassen mellom fløyene. Karossene stanset i porten så gjestene kunne gå tørrskodd inn, hvoretter hester og kjøretøy kunne forlate Stiftsgården over gårdsplassen og gjennom den passasjen som fru Schøller hadde skaffet seg frem til torvet langs hoffagentens eiendom.

Den store haven er nu offentlig park. Et yndig havehus i nordfløyens forlengelse er bevart. Men det er neppe identisk med det «orangeri» som

har ligget i haven. Det siste har vel vært knyttet til et veksthus, for et slikt kunne trenges ved en husholdning som Stiftsgården krevet.

Det som først og fremst preger utstyret er de fremragende stukkaturarbeider som skyldes J. C. C. Michelsen som også ellers har utført fortreffelige arbeider i denne kunst-håndverksgren i Trondheim. Taket i Kursalen og en rekke fantasirike dekorasjoner på brannmurer hører med til denne mesters beste arbeider. Hans arbeidsglede utfoldes også i dekorative veggmalierier hvor spisesalens arkitekturbilder — tydelig gjengitt etter forbilder — med sin lyse, tidspregede koloritt er ett av hans beste arbeider. Med hans skiftende motivvalg og farveskala kan også dekorasjonene i annen etasjes nordvestre hjørnerom være hans arbeide, som også kjennes fra en rekke dørøverstykker (supraporter). Det er imidlertid sannsynlig at også andre malere har virket i Stiftsgården, blant dem Simon Hoff, som kjennes fra dekorasjoner i Vår Frue kirke og likeså Johannes Schøller. Det yndige «kinesiske kabinett» har malte veggfelter med kineserier som må tilskrives Michelsen. Flere rom har fått sine tak dekorert, formodentlig til Carl XV's kroning i 1860.

Stiftsgården ble i 1800 kjøpt av staten for 10 000 rdl. og ble senere bolig for stiftamtmanden hvorfra gården fikk sin betegnelse. Kroningene har gitt den gamle Stiftsgård en særlig glans.

I 1818 ble Carl Johan kronet, og Stiftsgården ble vel da for første gang tatt i bruk som kongebolig. Det var også stor oppussing i 1847 da Oscar I skulle krones, men denne kroning fant ikke sted. Derimot var det store festligheter i forbindelse med Carl XV's kroning i 1860. Domkirken ble ribbet for sitt merkelige interiørmessige utstyr fra 1719, og Stiftsgården ble pusset opp i den tids smak, det kan vi ennå se på takene i flere rom hvor dekorasjonene er bevart. Men vi får være lykkelige over at pengemidlene ikke strakk til for større inngrep enn til omforming av vinduene. Oscar II's kroning hevet igjen Stiftsgården opp til rang og verdighet. Som et kuriosum kan nevnes at man ikke våget å trykke innbydel-

sene. En ung teolog med evner som kalligraf skrev samtlige innbydelser for hånden.

Jubelen bølget om Stiftsgården da dronning Maud og kong Håkon ble feiret dag etter dag under kroningsfestlighetene i 1906 og byens borgere trengte seg inn til det nye smijernsgitter om Stiftsgårdshaven, for å få et glimt av kronprinsens ivrige beskjeftigelse med spade og trillebør i havens grusganger.

Men selv om hele jubelen omkring disse begivenheter ble samlet, kunne den ikke nå opp mot den hjertevarme og takknemlighet som strømmet mot vårt kongehus etter frigjøringen i 1945. Minnet om Kongen — alene på Stiftsgårds-trappen — uten tanke på eller engstelse for at noen fare kunne true — vil ingen kunne glemme som fikk oppleve den gripende stund.

Ved den storslagne høytid som også ble den gamle kroningsstad til del da Kong Olav den V ble signet i Nidaroskatedralen, fikk Stiftsgården være ramme om de strålende festdager. Dette hører til kongeboligens gylne minner.

Fru Cecilie Christine Schøllers bruk av sitt store palé vet vi lite om — ettertiden har heftet seg ved hennes mange reiser til København og utlandet forøvrig og ment at de har tatt sikte på innkjøp av møbler til Stiftsgården. Det er vel mest å betrakte som gjetninger. Norge hadde dyktige møbelsnekkere, som regel med utdannelse i

utlandet. Det er rimelig at fru Schøller, som flyttet til København, har tatt møbler med seg. Kanskje har hun følt de trønderske forhold noe trange og har søkt til kretser som hun kunne regne som sine likemenn og hvor hun kunne la seg bestråle av glansen fra den kongelige sol og gjennom sin rang få ferdes i hoffkretser.

Fru Schøller døde i København 1786 i en alder av 66 år og ble begravet i Sct. Nicolaikirkenes kor. Etter denne kirkens brann ble hennes jordiske levninger nedsatt på Assistents kirkegård i København, og hennes dattersønn lot reise et gravmæle av klippeblokker, hvor en urne skjuler seg i en grotte.

Cecilie Christine Schøller hadde i sitt ekteskap med stiftamtmand Stie Schøller en eneste datter, Elisabeth, som ble gift med Georg Frederik von Krogh, kommandant i Trondheim. Deres sønn Stie Tønsberg Schøller von Krogh arvet Stiftsgården etter sin mormor, men da han bodde i Danmark, overlot han det store palé til sin far general von Krogh som bodde der inntil statens overtagelse av Stiftsgården.

Det æresminne geheimerådinne Cecilie Christine de Schøller reiste seg ved byggingen av Norges største og arkitektonisk høyverdige trepalé, stiller henne i rekken av de mest betydelige personligheter i hennes fødeby. Erttertiden vil da også bevare dette minne i takknemlighet over at Stifts-

gården er spart såvel for krig som annen ulykke. Den har hevet paléet opp til en ære, som selv Cecilie Christine Schøller måtte kunne fryde seg over, ved å gjøre det til bolig for vårt kongehus, en anvendelse av bygningen som geheimerådinnen ville sett på som den fullkomne forening av fortid og nutid.

Wilhelm Swensen